

II. TARİH

Arjantin adı Latince "gümüş" anlamındaki "argentum" (İspanyolca "plata") kelimesine dayanır. Bölgeye gelen ilk Avrupalılar olan İspanyollar, ülke topraklarının büyük gümüş rezervlerine sahip olduğuna inandıklarından buraya la Plata ismini verdiler. Arjantin'de ilk yerleşimin varlığını gösteren kayıtlar milâttan önce 10.000 yılına kadar uzanır. Milâttan sonra 850'den itibaren bölgede müstahkem yerleşim yerleri inşa edildi. XVI. yüzyılın ilk yıllarında Avrupalılar'ın ülkeye gelmesinden önce bu topraklardaki yerli halkın nüfusunun 500.000 kadar olduğu tahmin edilmektedir. İspanyollar'ın ülkeye gelişlerinde muhtemelen ilk karşılaştıkları halk Pampa bölgesindeki göçebe Kuerandî topluluklarıydı.

1516'da İspanyol kraliyet donanmasındaki denizci Juan Diaz de Solis, Uzakdoğu'ya yönelik keşif seyahatinde Plate nehri kıyılarında karaya çıktı. Ancak onun ve tayfalarının çoğunun yerliler tarafından öldürülmesi bu topraklara ilk yabancı yerleşimini engelledi. 1536'da yine İspanyol Krallığı'na mensup denizci Pedro de Mendoza günümüzde Buenos Aires'in bulunduğu yerde, arkadaşları ise 1537'de Asuncion'da birer İspanyol kolonisi kurdu. Bunu ardından kurulan diğer yerleşim yerleri izledi. Yerlilerin direnciyle karşılaşmış bir süre geri çekilen İspanyollar daha sonra tekrar hamle yaparak 1580'de Buenos Aires'i yeniden inşa ettiler. Buenos Aires ve çevresi XVIII. yüzyılın sonlarına kadar İspanyollar'ın Peru genel valiliğine bağlı olarak yönetildi. XVIII. yüzyılla birlikte İspanyol Bourbon monarşisi bölgenin idarî, iktisadî ve askerî politikalarını değiştiren bir dizi yeni kararları (Bourbon reformları) uygulamaya koydu. 1776'dan itibaren İspanyol Krallığı, Arjantin ve çevresindeki topraklarını Peru genel valiliğinden ayırıp yeni kurduğu Rio de la Plata genel valiliğine bağladı. Buenos Aires bu valiliğin merkezi oldu. XIX. yüzyıl başlarında Arjantin burjuvası İspanya'ya bağlılık hususunda anlaşmazlığa düştü. 1816'da İspanyol sömürgeciliğine karşı başlatılan eylemler neticesinde Buenos Aires'te 9 Temmuz 1816'da Rio de la Plata birleşik eyaletleri adıyla bağımsız bir devlet ilân edildi. Buna rağmen ülke içinde eyaletler arasındaki çatışmalar 1861'de merkezî güçler duruma hâkim oluncaya kadar sürdü. 1862'de Buenos Aires Valisi Bartolomé Mitre, Arjantin Cumhuriyeti adıyla kurulan devletin ilk başkanı oldu. XIX. yüzyılın sonlarında Avrupalılar'ın Arjantin tarımsal

kaynaklarına olan ilgisi yatırımların ve kitlesel göçlerin yolunu açtı. 1870-1929 yılları arasında Arjantin'e her ülkeden büyük göçler başladı. Göç yoğunluğu özellikle Avrupa'yı büyük krize sürükleyen I. Dünya Savaşı'nın ardından daha da arttı. Bu yıllarda ülkeye 6 milyon civarında göçmen geldi. Ekonomik gelişmeler neticesinde Arjantin 1920'lerin sonunda dünyanın yedinci en zengin ülkesi oldu.

1943'te başkan Ramon Castillo yönetimine karşı bir darbe yapıldı ve darbenin lideri Juan Domingo Perón iktidara geldi. Perón ilki Şubat 1946'da, ikincisi anayasanın değiştirildiği 1951'de olmak üzere iki defa devlet başkanı seçildi. Fakat otoriter siyaseti yüzünden ülkede karışıklıklar çıkınca 1955'te ikinci bir darbe ile devrildi. Uzun yıllar sürgünde yaşayan Perón 1973'te ülkesine döndüğünde tekrar devlet başkanı seçildi. Onun bir yıl sonra ölümü üzerine karısı İsabel Perón devlet başkanlığına getirildi. Ancak o da ülkenin birlik ve beraberliğini sağlayamadı ve 1976'da ordu tarafından uzaklaştırıldı. 1976-1982 yılları arasında Arjantin'i yöneten darbeci generaller zamanında "Ulusal Uzlaşma Süreci" adı verilen ve hapsedilenler dışında 30.000 kişinin ortadan kaybolduğu bir dönem yaşandı. Askerler 1983 yılı sonlarında seçime giderek idareyi sivillere teslim etti. 1989'da Suriye kökenli Carlos Menem on yıl süreyle devlet başkanlığına seçildi. Arjantin'in 1990'lı yılları pek çok ülke için başarılı bir model olarak görülmesine rağmen ülke 2000'li yılların başında ekonomik sıkıntı içine düştü. Menem'den sonraki üç yıllık ara dönemden sonra 2002'de devlet başkanlığına seçilen Eduardo Duhalde ülkenin içine düştüğü ekonomik krizle mücadele etmeye çalıştı.

III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

XVI. yüzyılda Endülüs'ü terketmek zorunda kalan müslümanlardan bazı kabileler Latin Amerika'ya yerleşen ilk müslüman grubu teşkil eder. Ancak yerli halkın baskısıyla bu ilk müslümanların zaman içinde ya geri döndükleri veya dinlerini değiştirdikleri tahmin edilmektedir. Arjantin'de asıl müslüman varlığı XIX. yüzyılın ortalarında Arap göçleriyle başladı. Daha çok yeni iş imkânları bulmak amacıyla Lübnan ve Suriye'den göç edenlerle birlikte Arjantin'e gelen ilk müslüman göçmenler bu ülkeye yerleştiler. 1870-1926 yıllarında Osmanlı topraklarından çeşitli din ve mezheplere mensup birçok topluluk Arjantin'e göç etti. Arjantin'e giden müslümanların çoğu Arap kökenli olmasına rağmen Osmanlı Devleti vatandaşı sayıldıklarından Türk (Turco) ismiyle tanındılar. Osmanlı topraklarından yola çıkan ilk göçmenler 1872'de bölgeye ulaştılar. Arjantin raporlarında ilk kayıtlı göçmenlerin ise 1887'de Buenos Aires'e gelen on yedi Osmanlı vatandaşı olduğu belirtilir. 1899'da ilk defa Arap adı resmî kayıtlarda görülmeye başlandı. Böylece 1876-1899 yıllarında Osmanlı Devleti'nden Arjantin'e 10.000 civarında insan göç etmiş oldu. 1914 yılına gelindiğinde Arjantin'e göç yoluyla giden Osmanlı vatandaşlarının sayısı 116.133'e ulaştı. XX. yüzyılda da ülkeye göç akını sürdü. Son büyük göç dalgası, 1950'lerde 100.000'in üzerinde Suriye ve Lübnan kökenli göçmenin gitmesiyle gerçekleşti. Ancak bunların % 70'i hristiyandı. 1960 nüfus sayımına göre Arap göçmenlerin sadece onda birinin müslüman olduğu görüldü. 1990'larda Afrikalı müslümanların göçüyle de Buenos Aires'in çehresi değişmeye başladı.

Göçmenler ilk dönemden itibaren yabancı kültüre uyum sağlamaya çalıştılar.

Kral Fahd
Kültür Merkezi
ve Camii –
Buenos Aires / Arjantin

Ahmed Camii – Buenos Aires / Arjantin

Ancak hıristiyanlarla yapılan evlilikler müslüman nüfusun oranını düşürdü. Ayrıca İslâmî gelenek ve kurallardan uzaklaşan müslümanlar ciddi bir asimilasyonla karşı karşıya kaldı. 1940'lı yıllara gelindiğinde ikinci kuşağın çoğu Arapça konuşmayı bile unutmuştu. Üçüncü kuşakta Arapça bilme oranı ise yüzde onlara kadar düşüdü. Buna rağmen müslüman göçmenler millî gelenekleri sürdürmek için kurdukları birliklerle kendilerini korumaya çalıştılar. Arjantin'de Sünnî ve Şii mezheplerine mensup müslümanların sayısı 1947'de 18.764 iken bu sayı 2014'te 900.000'i aştı. Buenos Aires'te üçüncü büyük etnik grup bu Araplar teşkil eder. Bunların bir kısmı müslümandır. Şehirde bir müslüman mezarlığı bulunmaktadır. Buenos Aires eyaletine bağlı La Angelita şehri ülkede en çok müslümanın yaşadığı yerdir.

Ülkede müslüman göçmenlerin ilk ciddi teşkilâtlanmaları 1918'de kurulan ve 1957'de bugünkü adını alan Arjantin İslâm Merkezi'dir. Sünnî bir teşkilât olmasına rağmen merkez bütün diğer İslâmî grupların da hizmetine açıktır. Burada *La Vaz del Islam* (İslâm'ın sesi) adıyla bir dergi çıkarılmaktadır. 1960'ta Arap-Arjantin İslâm Cemiyeti kuruldu. Suriye kökenli olup Turco lakabını taşıyan Carlos Menem'in 1989'da devlet başkanı seçilmesi müslümanlar için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Bu dönemde müslümanlar çeşitli merkezler açtıkları gibi devlette önemli görevlere geldiler. Müslümanların hakları gündeme geldi. 1995'te Arjantin Müslüman Kadınlar Birliği adıyla yeni bir teşkilât oluşturuldu.

Buenos Aires'te üç cami bulunmaktadır. İlki 1983'te inşa edilen Şiiler'e ait Tevhid Camii, ikincisi 1986'da Arjantin İslâm Merkezi'nin açtığı Ahmed Camii, üçüncüsü de Suudi Arabistan Kralı Fehd'in

Palermo'da yaptırdığı, 2006'da hizmete giren İslâm Merkezi'ndeki camidir. Müslümanların Ömer b. Hattâb adıyla bilinen, 1972'de açılan Arap-Arjantin İslâm Enstitüsü ile 1991'de açılan Arap-Arjantin Koleji adlı iki okulları vardır. Tevhid Camii *El Muecin* (el-müezzin) adıyla periyodik yayın yapmaktadır. 1973'te kurulan İslâm Araştırmaları Merkezi'nin dikkat çekici çalışmaları vardır. Rosario Ulusal Üniversitesi'ndeki Ortadoğu ve İslâm Araştırmaları Enstitüsü de İslâm ve İslâm tarihi konusunda araştırmalar yapmaktadır. Ayrıca Cordoba'da Çağdaş Ortadoğu Araştırmaları Vakfı Merkezi önemli araştırma merkezlerinden biridir.

IV. ARJANTİN-OSMANLI İLİŞKİLERİ

Osmanlı Devleti'nin Arjantin'le ilişkileri siyasî ve ticarî ağırlıklı olmuştur. Siyasal ilişkilerin ilk adımını Arjantin'in Paris büyükelçisinin Paris'teki Osmanlı elçiliğine yazdığı, ülkesinin Osmanlı Devleti'nin bazı şehirlerinde konsolosluklar açmak isteğini içeren 21 Temmuz 1870 tarihli mektubu teşkil eder. Uzun müzakerelerden sonra 1872'de iki ülke arasında bir dostluk ve ticaret antlaşması imzalandı. Ancak bu ilişkiler uzun bir süre istenilen düzeye gelemedi. XIX. yüzyıl sonlarından itibaren Arjantin'e Osmanlı topraklarından yapılan yoğun göç ülkede bir Osmanlı elçiliği açılması ihtiyacını doğurdu. 11 Haziran 1910'da Roma'da imzalanan antlaşmanın ardından Buenos Aires başşehbenderliğine Paris, Brüksel ve Bordeaux'da görev yapmış Suriye kökenli bir diplomat olan Emir Emin Aslan Bey tayin edildi. Bu yıllarda Arjantin'deki müslümanların yarısından fazlası Buenos Aires'te yaşıyordu. İki devlet arasında resmî ziyaretler gerçekleşmediyse de çeşitli yazışmalar yapıldı. Aralık 1914'te Sultan Mehmed Reşad, Arjantin Cumhurbaşkanı Viktorino La Plaça'ya bir nâme-i hümayun gönderdi. İki ülke arasındaki ilişkilere damgasını vuran bir gelişme de 1914'te Arjantin askerî okul gemisinin Osmanlı limanlarını ziyaret etmesidir. Osmanlı-Arjantin arasındaki ilişkilerin bir yönü de ticarettir. 1911'de Osmanlı Devleti'nden Arjantin'e ihraç edilen malların kıymeti 338.877 altın pezo (1.694.395 frank), Arjantin'den Osmanlı Devleti'ne ihraç edilen malların kıymeti ise 121.498 altın pezo idi (207.490 frank). Osmanlı göçmenleri Arjantin'de yayın faaliyetlerine de katıldılar ve "mehcer" adı verilen bir edebî tür oluşturdular. XIX. yüzyılın başından itibaren *Ceridetü's-selâm, ez-Zamân, el-Hakâ'ik* gibi gazeteler yayımlandılar.

1920'li yıllarda Arjantin'deki Osmanlı vatandaşları on yedi gazete ve on dört dergi çıkarıyordu.

BİBLİYOGRAFYA :

1. Klich, "Arab-Jewish Coexistence in the First Half 1900's Argentina: Overcoming Self-Imposed Amnesia", *Arab and Jewish Immigrants in Latin America: Images and Realities* (ed. I. Klich – J. Lesser), London 1988, s. 1-37; a.mlf., "Argentine-Ottoman Relations and their Impact on Immigrants from the Middle East: A History of Unfulfilled Expectations, 1910-1915", *The Americas*, L/2, Berkeley 1993, s. 177-205; a.mlf. – J. Lesser, "Introduction: Turco Immigrants in Latin America", a.e., LIII/1 (1996), s. 1-14; Abdüvâhid İkmîr, *el- Arab fi'l-Arjantin: en-nüşû' ve'l-tehavûr*, Beyrut 2000; C. M. Lewis, *Argentina: A Short History*, Oxford 2002; Mehmet Temel, *XIX. ve XX. Yüzyılda Osmanlı Latin Amerika İlişkileri*, İstanbul 2004, s. 13-48; Ch. Civantos, *Between Argentines and Arabs: Argentine Orientalism, Arab Immigrants and the Writing of Identity*, Albany 2006; R. Marin-Guzman, "Inter-Religious Dialogue in Argentina: A Search for Peace, Understanding and Tolerance", *Buğüşü'l-mü'temeri'd-devli: el-İslâm fi Emerika'l-Lâtiniyye (hadâre ve şekâfe)*, Mekke 1428, s. 28-47; M. Kazım Baycar, *Ottoman Emigration to Argentina 1870-1914* (yüksek lisans tezi, 2008), Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Jonathan C. Brown, *A Brief History of Argentina*, New York 2010; G. Jozami, "The Manifestation of Islam in Argentina", *The Americas*, LIII/1 (1996), s. 67-85; P. Brieger – E. Herszkowich, "The Muslim Community of Argentina", *MW*, XCII/1- 2 (2002), s. 157-168; Hamdi Genç – İ. Murat Bozkurt, "Osmanlı'dan Brezilya ve Arjantin'e Emek Göçü ve Göçmenlerin Sosyo-Ekonomik Durumu (1850-1915)", *Mİ İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, XXVIII/1, İstanbul 2010, s. 71-103.

RIZA KURTULUŞ

ARKOUN, Muhammed

(محمد أركون)

(1928-2010)

Tarihselci

ve eleştirel görüşleriyle tanınan
Cezayirli düşünür.

Arkoun (Ar. Arkûn / Erkûn) 1928'de Cezayir'in kuzeyindeki Kâbâilülkübrâ bölgesinde bir Berberî köyünde doğdu. Önceleri ayn harfiyle yazılan adı (عركون) Fransızca kaleme aldığı eserlerinin Arapça çevirilerinde elif harfiyle yazılmaya başlanmış ve o şekilde yaygınlaşmıştır (Faysal Osman İsmâil Vezûz, s. 2). Cezayir Üniversitesi Filoloji Fakültesi'nde öğrenim gördükten sonra yüksek lisansını 1956'da Paris'te Arap dili ve edebiyatı dalında tamamladı. 1956-1959 yıllarında Strasbourg ve Paris'te lise ve üniversite düzeyinde dersler verdi. 1960-1969 arasında Sorbonne Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. O